

IŠ SURDEGIO PRAEITIES

Informacinis biuletenis bibliotekos skaitytojams * 2018 m. gegužės 7 d. * Nr. 5 * Parengė
Osvaldas Janonis

ŽYDAI SURDEGIO ISTORIJOJE

Atrodo, kad žydai Surdegyje gyveno nuo seno. Juos čia traukė Šventosios Dvasios vienuolynas, kurį reikėjo aptarnauti prekėmis ir kurio žemės ir jam priklausiusius daržus, malūnus ir ežerus galima buvo išsinuomoti. 1855 metais Surdegyje buvo penki žydų namai.

Kadangi žydų metrikų knygų nepavyko rasti, žinias apie šios tautybės gyventojus teko rankioti internete, leidiniuose ir arhiviniuose šaltiniuose. Pavyko nustatyti, kad 1892 metų balandžio 24 dieną (s. st.) Surdegyje gimė žydas **Motelis Labo**. Vėliau jis emigravo į Njujorką (JAV), kur susilaukė dviejų vaikų (geni.com). Mirė 1955 metais.

1895 metais Surdegyje gimė žydė **Rivka Labo, Keller**. Ji susilaukė trijų vaikų. Viename žydų tinklalapyje apie ją rašoma: „RIVKA CHAYA LABO gimė 1895 m. Surdegyje. Ji ištekėjo už Bentziono Kellerio (gimė 1883 m. Vilniuje). Vienas iš jų trijų vaikų sugebėjo išvengti žiaurumų ir emigravo į Jungtines Amerikos Valstijas. Jos tėvai, broliai ir seserys nebuvo taip laimingi. Jie žuvo Vilniuje, tikriausiai 1942 metais“.

1898 metų gegužės mėn. 30 dieną (s. st.) Surdegyje gimė žydaitė **Frieda Labo, Wolf**. 1922 metų gegužę ji emigravo į JAV. Mirė 1984 metais.

Frieda Labo

Internetė apie ją pateikiamos tokios žinios: „FRIEDA (FREYDE IDA) LABO gimė 1898 m. gegužės 30 d. Surdegyje. 1922 m. gegužės 25 d. ji emigravo į Ellisį salą. 1924 m. gruodžio 20 d. Niujorke susituokė su George Wolff, gimusiu 1900 m. Varšuvoje, Lenkijoje. Frieda mirė 1984 m. birželio 25 d. Niujorke. Sūnus, gimęs Bronkse, Niujorke 1926 m. vis dar gyvena “.

1904 metais Surdegyje gimė žydaitė Basha Labo, Bernatowicz. Mirė 1940 metais. Internetė apie ją pateikiamos tokios žinios: „BASHA / BASIA (TOLLA ITA) LABO gimė 1904 m. Surdegyje. Ji buvo pavadinta savo motinos močiutės Bašos Toltsos vardu. 1930 m. liepos 8 d. Panevėžyje (Panevėžyje) ji susituokė su 1903 m. Baltarusijoje Postavyje gyvenusiu Chloina Barchanowitziumi. Jie turėjo keturis vaikus Panevėžyje, bet visa šeima tapo aukomis. Manoma, kad jie buvo nužudyti Pajuostėje kartu su likusiais Panevėžio gyventojais 1941 m. rugpjūtį”.

Basha Labo (viena ir su vaikais)

Maisto ir ūkines prekes vienuolynui tiekė 1878 metais į Surdegį atsikėlęs **Šlioma Binas**. Jis turėjo gyvenamąjį namą ir užsiėmė prekyba. Nuo 1885 metų birželio mėnesio vienuolynui tiekė maisto ir ūkines prekes. 1913 metais vietos valstiečiai jį, kaip ypač „kenksmingą elementą“, prašė iš miestelio iškelti. Teisme liudijo ir vienuolyno vyresnysis Serafimas. Prekybininkas buvo išteisintas.

XIX amžiaus IX dešimtmetyje svaiginamaisiais gėrimais Surdegyje prekiavo **Izraelis Binas**.

Savo parduotuvę XX a. pradžioje turėjo **Zelda Bin**. Ji prekiavo bakalėjos prekėmis ir tabaku. Apyvarta 1912 ir 1913 siekė po 1 500 rublių. Mokėjo išdėstomąjį mokestį – 1,50 rublio.

1926 metų balandžio pradžioje vienuolyno buv. karčemos ir viešbučio pirmajame aukšte buvo atidaryta krautuvėlė. Jos vedėju dirbo **Antanas Pajuodis**. Dėl menkų pajamų 1929 metais ją buvo nutarta likviduoti, nes gyventojai mieliau pirkdavo pas žydus, su kuriais buvo galima derėtis.

Surdegio žydų vaikai mokydavosi su lietuviais. 1910 vienuolyno cerkvinėje papapinėje mokykloje mokėsi 10 katalikų tikėjimo vaikų ir keturi žydų tautybės vaikai. 1913 metais atidarytoje valdinėje mokykloje mokėsi ir vienas žydas.

Tarp Surdegio Šventosios Dvasios vienuolyno vienuolių taip pat pasitaikydavo žydų. 1843 metų birželio 30 dieną iš Vilniaus Šv. Dvasios vienuolyno atkeltas vienuolyno naujoku **Pantelemonas Kreščenskis**. 1870 metų vasario 11 dieną į Surdegio Šventosios Dvasios vienuolyną pervestas vienuolis **Nikodimas (Semionovas)**. Jis buvo kilęs iš Kauno gubernijos žydų šeimos. 1863 metais įstojo į Pažaislio vienuolyną. 1868 metų rugpjūčio 25 dieną davė vienuolio įžadus. 1880 metų sausio 5 dieną buvo apdovanotas ant krūtinės nešiojamu kryžiumi.